

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain 47 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslain sanamuotoa siten, että laissa nimenomaisesti vahvistetaan esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeus korvaukseen äänitteiden käyttämisestä julkiseen esittämiseen myös sellaisissa tapauksissa, joissa käyttäminen on välillistä. Oikeus korvaukseen ulottuu sekä äänitteiden käyttämiseen välittömään julkiseen esittämiseen, esimerkiksi käyttämiseen diskoteekeissa ja

äänilevyautomaateissa, ja välilliseen esittämiseen, kuten tilanteisiin, joissa julkinen esitys tapahtuu esimerkiksi radio- tai televisiovastaanottimen välityksellä kahviloissa, ravintoloissa tai hotelleissa tai muissa vastaavissa tiloissa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

1.1. Nykyinen tilanne

Säännökset esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeuksista sisältyvät tekijänoikeuslain (404/61) 5 lukuun, jossa säädetään eräistä tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista eli lähioikeuksista.

Tekijänoikeuslain 45 §:n mukaan kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei saa esittävän taiteilijan suostumuksetta tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa, eikä saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä tai suoraan siirtämällä. Tallennettua esitystä ei saa myöskään kopioida eikä levittää yleisön keskuuteen taiteilijan suostumuksetta. Lain 46 §:n mukaan äänilevyä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu ääntä, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen. Sekä esittävien taiteilijoiden että äänitteiden tuottajien oikeuksien voimassaoloaika on 50

vuotta esitys-, tallentamis-, julkaisemis- tai julkistamisvuodesta laskettuna.

Esittäville taiteilijoille ja äänitteiden tuottajille ei ole oikeutta määrätä tallennetun esityksen tai äänitteen käyttämisestä radio- tai televisiolähetysessä tai muussa julkisessa esittämisessä. Tekijänoikeuslain 47 §:n mukaan taiteilijoilla ja tuottajilla on kuitenkin oikeus korvaukseen tällaisesta äänitteiden käyttämisestä.

Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien korvausoikeus äänitteiden käyttämisestä radio- ja televisiolähetysissä otettiin lakiin vuonna 1961, kun nykyinen tekijänoikeuslaki säädettiin. Korvausoikeus laajennettiin koskemaan muutakin kuin radio- ja televisiolähetysissä tapahtuvaa julkista käyttöä vuonna 1991 tehdyllä lainmuutoksella (34/91). Oikeus korvaukseen koski vuonna 1991 annettujen säännösten mukaisesti ansiotarkoituksessa tapahtuvia julkisia esityksiä.

Kansainväliset määräykset korvausoikeudesta sisältyvät esittävien taiteilijoiden, ää-

nitteiden valmistajien sekä radioyhtymien suojaamisesta vuonna 1961 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 56/83), jäljempänä Rooman sopimus, 12 artiklaan. Artiklan mukaan esittäville taiteilijoille, äänitteiden valmistajille tai molemmille tulee käyttäjän maksaa kertakaikkinen, kohtuullinen korvaus, jos kaupallisessa tarkoituksessa julkaistua äänitettä tai sen monistetta käytetään välittömästi radiolähetykseen tai julkiseen toisintamiseen. Sopimuksen 12 artiklan mukaiseen korvausoikeuteen voivat sopimukseen liittyneet valtiot tehdä varauksia. Suomi teki sopimukseen vuonna 1983 liityessään sopimuksen 12 artiklaan nähden muun muassa varauksen, jolla korvausoikeus rajoitettiin koskemaan ainoastaan radio- ja televisiolähettyksiä. Maininta varauksesta sisältyy Rooman sopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen (795/83) 2 §:n 3 kohtaan. Sen jälkeen kun korvausoikeutta oli vuoden 1991 lainmuutoksella laajennettu, Suomen tekemää varauksia muutettiin vuonna 1994 ja asetukseen tehtiin vastaava muutos (92/94).

Euroopan unionin piirissä on esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeuksia koskevia säännöksiä yhdenmukaistettu vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla annetulla neuvoston direktiivillä (92/100/ETY), jäljempänä vuokrausdirektiivi. Vuokrausdirektiivin 8 artiklan 2 kohdassa olevan säännöksen mukaisesti jäsenvaltioiden "on säädettävä oikeudesta varmistaa, että käyttäjä maksaa kohtuullisen kertakorvauksen, jos kaupallisessa tarkoituksessa julkaistua äänitettä tai sen kopiota käytetään vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin tai mihin tahansa välittämiseen yleisölle".

Rooman sopimuksen 12 artiklan mukainen korvausoikeus koskee ainoastaan äänitteen välitöntä käyttämistä. Vuokrausdirektiivin 8 artiklan 2 kohdassa ei edellytetä, että äänitteen käytön tulee olla välitöntä.

Suomen tekijänoikeuslakiin tehtiin vuokrausdirektiivin vaatimat muutokset toukokuun 1 päivänä 1995 voimaan tulleella lailla (446/95). Tällöin tehtiin lain 47 §:n 1 momenttiin vain yksi asiallinen muutos. Koska direktiivin 8 artiklan 2 kappaleen säännöksessä korvausoikeutta ei ole rajoitettu ansiotarkoituksessa tapahtuvaan toimintaan, säännöstä muutettiin ainoastaan poistamalla siitä ansiotarkoitusta koskeva edellytys.

Muilta osin säännöksen katsottiin vastaavan direktiivin vaatimuksia.

Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien puolesta perii äänitteiden käytöstä tekijänoikeuslain 47 §:n nojalla maksettavat korvaukset Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, jäljempänä Gramex. Gramex neuvottelee ja sopii äänitteiden käyttäjien ja äänitteiden käyttäjiä edustavien järjestöjen kanssa korvauksen suuruudesta, perii korvaukset ja tilittää ne edelleen korvauksiin oikeutetuille.

Lainmuutoksen voimaantulon jälkeen on käytännössä syntynyt epäselvyyttä siitä, koskeeko tekijänoikeuslain 47 §:n mukainen korvausoikeus äänitteen välittömän käyttämisen lisäksi myös tilanteita, joissa äänitteen käyttö on välillistä. Välillistä käyttöä ovat sellaiset esitykset, joissa esimerkiksi radiotai televisiovastaanottimen avulla välitetään lähetysessä käytetyllä äänitteellä olevia esityksiä yleisölle.

Kysymystä lain tulkinnasta on käsitelty kahdessa tekijänoikeusneuvoston joulukuussa 1995 antamassa lausunnossa. Vähittäiskaupan keskusliitto r.y. oli pyytänyt neuvoston lausuntoa siitä, mikä on tekijänoikeuslain 47 §:n tulkinta radiolähetysten toisintamisesta vähittäismyymälöissä. Tekijänoikeusneuvoston enemmistö omaksui sen kannan, että radiolähetysten julkisesta esittämisestä ei tarvitse erikseen maksaa uutta korvausta, ja katsoi, että radiolähetysten toisintaminen vähittäismyymälässä ei kuulu tekijänoikeuslain 47 §:n korvausvelvollisuuden piiriin. Toisessa tapauksessa Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry oli pyytänyt neuvoston lausuntoa siitä, oliko Gramexilla oikeus lasuttaa kampaamoita, myymälöitä, linja-autoja ynnä muita siitä, että edellä mainituissa paikoissa kuunnellaan radiolähettyksiä, joissa käytetään suojattuja äänitteitä. Neuvosto omaksui tässä vastaavan kannan.

Samaan aikaan joulukuussa 1995 annettiin Gramexin ja suomalaisen hotelli- ja ravintolaketjun välisessä korvauksen suuruutta koskevassa asiassa välitystuomio. Välimiehet päätyivät tässä asiassa äänitteiden välillisen käytön korvausvelvollisuuteen nähden päinvastaiseen kantaan kuin tekijänoikeusneuvosto edellä mainituissa tapauksissa ja katsoivat, että äänitteiden tuottajilla ja esittäville taiteilijoilla on oikeus korvaukseen myös äänitteiden julkisessa esityksessä tapahtuvan välillisen käytön perusteella jo vuoden 1991

lainmuutoksen voimaantulosta eli 16 päivästä tammikuuta 1991 lukien.

Hallitus katsoo, että direktiivin vaatimusta myös välillisen käytön korvaamisen osalta on pidettävä selvänä. Direktiivin valmistelun aikana olivat korvausoikeutta koskevassa säännöksessä äänitteiden käyttöä koskevassa kohdassa sanat "välittömästi tai välillisesti". Ne kuitenkin poistettiin ehdotuksesta, koska jäsenvaltiot pitivät näiden käyttötapojen erityistä mainitsemista tarpeettomana.

Euroopan komission XV pääosaston pääjohtaja on äänitteiden tuottajien kansainvälisen järjestön IFPI:n Euroopan asioiden johtajalle marraskuussa 1995 osoittanut kirjeen, jossa tätä asiaa käsitellään. Kirjeessä pääjohtaja John F. Mogg vahvistaa, että komission käsitys on, että vuokrausdirektiivin 8 artiklan 2 kappaleessa oleva oikeus kohtuulliseen korvaukseen kattaa äänitteiden suoran ja epäsuoran käyttämisen yleisradiointiin ja julkiseen toisintamiseen.

Mainittakoon, että myös vuokrausdirektiivin mukaiset tekijänoikeuslain muutokset sisältävässä Tanskan hallituksen esityksessä (Lovforslag Nr. L 119, Folketinget 1994—95, s. 90) todetaan esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien korvausoikeutta koskevan säännöksen perusteluissa nimenomaisesti, että vuokrausdirektiivin mukainen korvausoikeus koskee myös tilanteita, joissa äänitteiden käyttö ei tapahdu välittömästi. Hallituksen esityksessä selitetään, että asianomaisen säännöksen sanonta "muut julkiset esitykset" kattaa ei vain suoraan äänitteiltä tapahtuvat esitykset vaan myös äänitteitä sisältävien radio- ja televisiolähetysten esittämisen. Tanska oli osallistunut direktiivin valmisteluun vuosina 1991—92.

1.2. Ehdotetut muutokset

Suomen tekijänoikeuslain 47 §:n 1 momentin sanamuoto ei ole ristiriidassa vuokrausdirektiivin 8 artiklan 2 kappaleen säännöksen kanssa. Lain sanonta kuuluu: "Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä mainittuna aikana käytetään radio- tai televisiolähetyksessä tai muussa julkisessa esityksessä, on tuottajalle sekä esittäväälle taiteilijalle, jonka esitys on tallennettu laitteelle, suoritettava korvaus."

Hallitus katsoo kuitenkin, että sekä esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien korvausoikeuden että äänitteiden käyttäjien

korvausvelvollisuuden selventämiseksi lakiin on syytä tehdä lisäys, jolla mahdollisuus eri suuntiin meneviin tulkintoihin poistetaan.

Esityksessä ehdotetaan, että tekijänoikeuslain 47 §:n 1 momenttia muutetaan lisäämällä säännökseen sanat "välittömästi tai välillisesti". Muutoksella vahvistettaisiin nimenomaisesti se, että oikeus korvaukseen koskee myös sellaisia tilanteita, joissa äänitteiden käyttö julkiseen esitykseen on välillistä. Korvausoikeus ulottuu esimerkiksi diskoteekeissa ja äänilevyautomaateissa tapahtuvan välittömän käyttämisen lisäksi kaikkiin niihin tilanteisiin, joissa kahviloissa, ravintoloissa, hotelleissa, partureissa, kampaamoissa, linja-autoissa tai muissa vastaavissa paikoissa välitetään suojatuilla äänitteillä olevia esityksiä esimerkiksi radio- tai televisiovaatantottimien avulla yleisölle.

Esityksellä ei ole tarkoitus puuttua korvausten määrään vaikuttaviin perusteisiin. Korvausten määrästä sovitaan esittäviä taiteilijoita ja äänitteiden tuottajia edustavan järjestön ja suojattujen äänitteiden käyttäjien välillä. Korvausten suuruuden tulee olla oikeassa suhteessa äänitteiden käyttämisestä käyttäjälle koituvaan hyötyyn. Korvauksen tulee sisältää täysi korvaus käyttämisestä, käytön mahdollisesta kulutusvaikutuksesta ja muista vastaavista seikoista. Kun osapuolet sopivat korvauksesta, heillä on täysi sopimusvapaus. Yksikköhintaan ja kokonaiskorvaukseen vaikuttavia seikkoja ovat muun muassa musiikin merkitys kussakin käyttötapahtumassa ja muut relevantit käytön tehokkuuteen tai laajuuteen vaikuttavat seikat.

Jolleivät osapuolet pääse sopimukseen korvauksesta, he voivat saattaa asian ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä tai yleisessä tuomioistuimessa tekijänoikeuslain 54 §:n mukaisesti. Jos vastaavasta käyttämisestä on olemassa toisessa yhteydessä sovittu normaali korvausaso, on perusteltua, että sitä käytetään perusteena korvauksen suuruuden vahvistamisessa. Korvausten tulee muodostaa saajilleen täysi korvaus heidän panoksensa käyttämisestä eri yhteyksissä.

2. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole organisatorisia vaikutuksia eikä vaikutuksia valtion tai kuntien talouteen. Ehdotettu lainmuutos vahvistaa sen, että esittäville taiteilijoilla ja äänitteiden

tuottajilla on oikeus korvaukseen myös sellaisissa tapauksissa, joissa äänitteiden käyttö julkiseen esitykseen on välillistä.

Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeuksia korvaukseen äänitteiden käyttämisestä valvoo Suomessa Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex. Äänitteiden välillisestä käyttämisestä maksettavien korvausten suuruudesta sovitaan äänitteiden käyttäjien ja korvausoikeutta valvovan järjestön välillä. Opetusministeriön saaman arvion mukaan tällaisten korvausten kokonaismäärä olisi alle 1 miljoona markkaa vuodessa.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu opetusministeriössä. Opetusministeriön asettama tekijänoikeustoimikunta on järjestänyt hallituksen esitysluonnoksen pohjalta kuulemistilaisuuden, jossa edustettuna olivat keskeiset äänitteiden välillisiä julkisia esityksiä käyttäviä yrityksiä edustavat järjestöt ja oikeudenhaltijoita edustava järjestö. Kirjalliset lausunnot opetusministeriölle ovat asiassa antaneet Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijän-

oikeusyhdistys Gramex ry, Hotelli- ja ravintolaneuvosto ry, Hotelli- ja Ravitsemisalan Yrittäjiliitto, Kaupan keskusliitto, Linja-autoliitto, Suomen Kähertäjiliitto ry ja Suomen Yrittäjät ry. Gramex on lausunnossaan puoltanut esitystä ja äänitteiden käyttäjiä edustavat järjestöt ovat sitä kritisoineet.

Opetusministeriö on selvittänyt vuokrausdirektiivin 8 artiklan 2 kappaleen säännösten soveltamista ja kansallisen lain säännösten sisältöä muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Korvausoikeus myös välillisestä äänitteiden käyttämisestä sisältyy Belgian, Espanjan, Irlannin, Italian, Itävallan, Kreikan, Luxemburgin, Ranskan, Ruotsin, Saksan ja Tanskan lakeihin. Alankomaissa ja Portugalissa kysymys on vielä avoin. Isossa Britanniassa on muista Euroopan unionin jäsenmaista poikkeava ratkaisu.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki**tekijänoikeuslain 47 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 47 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 24 päivänä maaliskuuta 1995 annetussa laissa (446/95), seuraavasti:

47 §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä mainittuna aikana välittömästi tai välillisesti käytetään radio- tai televisiolähetyksessä tai muussa julkisessa esityksessä, on tuottajalle sekä esittäville taiteilijalle, jonka esitys on tallennettu laitteelle, suoritettava korvaus. Jos eri taiteilijoita on osallistunut esitykseen, he voivat vain yhdessä toteuttaa oikeutensa. Esittävä taiteilija ja tuottaja voivat toteuttaa oikeutensa vain esittämällä vaatimuksensa samanaikaisesti. Milloin oikeus toteutetaan

lukuisia suomalaisia esittäviä taiteilijoita tai tuottajia edustavan järjestön välityksellä, esittävän taiteilijan tai tuottajan oikeus korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui.

Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 199 . päiväinä

Helsingissä 11 päivänä lokakuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Claes Andersson*

Laki

tekijänoikeuslain 47 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 47 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 24 päivänä maaliskuuta 1995 annetussa laissa (446/95), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

47 §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä mainittuna aikana käytetään radio- tai televisiolähetysessä tai muussa julkisessa esityksessä, on tuottajalle sekä esittäväälle taiteilijalle, jonka esitys on tallennettu laitteelle, suoritettava korvaus. Jos eri taiteilijoita on osallistunut esitykseen, he voivat vain yhdessä toteuttaa oikeutensa. Esittävä taiteilija ja tuottaja voivat toteuttaa oikeutensa vain esittämällä vaatimuksensa samanaikaisesti. Milloin oikeus toteutetaan lukuisia suomalaisia esittäviä taiteilijoita tai tuottajia edustavan järjestön välityksellä, esittävän taiteilijan tai tuottajan oikeus korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui.

Ehdotus

47 §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä mainittuna aikana *välittömästi tai välillisesti* käytetään radio- tai televisiolähetysessä tai muussa julkisessa esityksessä, on tuottajalle sekä esittäväälle taiteilijalle, jonka esitys on tallennettu laitteelle, suoritettava korvaus. Jos eri taiteilijoita on osallistunut esitykseen, he voivat vain yhdessä toteuttaa oikeutensa. Esittävä taiteilija ja tuottaja voivat toteuttaa oikeutensa vain esittämällä vaatimuksensa samanaikaisesti. Milloin oikeus toteutetaan lukuisia suomalaisia esittäviä taiteilijoita tai tuottajia edustavan järjestön välityksellä, esittävän taiteilijan tai tuottajan oikeus korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui.

Tämä laki tulee voimaan
kuuta 199 .

päivänä